

ANALYYSI

Euroalueen kallein maa

Suomen talous | 10.12.2015

Kotimaiset kuluttajahinnat ovat finanssikriisin jälkeen nousseet nopeammin kuin euroalueella aivan viime kuukausiin saakka, ja Suomi on nyt kuluttajahinnoilla mitattuna euroalueen kallein maa. Hintatason kalleus rapauttaa kuluttajien ostovoimaa, minkä lisäksi hintojen nopea nousu heikentää Suomen vientialojen kustannuskilpailukykyä. Verrattuna muuhun euroalueeseen hintojen nousu on ollut nopeaa erityisesti hyödykkeissä, joissa työvoimakustannusten ja välillisten verojen osuus on suuri.

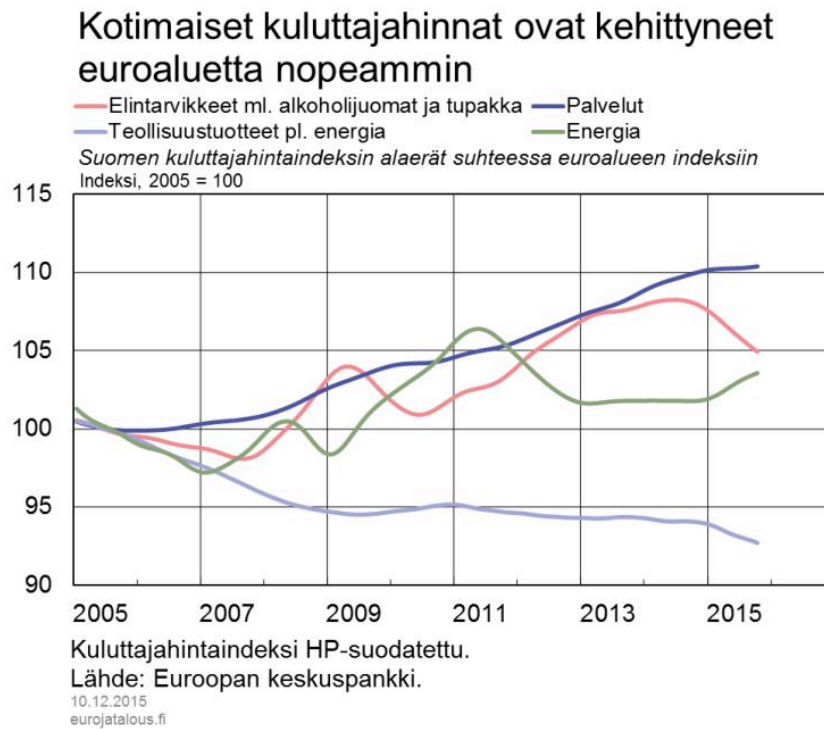

Suomalainen maksaa enemmän

Vuodesta 2007 vuoteen 2015 yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi on kohonnut euroalueella 15 %, kun Suomessa nousu on ollut 20 %. Tämä tarkoittaa, että jo aiemmin korkea kotimainen hintataso on noussut entisestään. Vuonna 2014 suomalainen keskivertokotitalous maksoi 121 euroa hyödykekorista, jonka sai euroalueella keskimäärin 100 eurolla.

Kuluttajahintojen suhdetta kilpailukykyongelmaan havainnollistaa se, että saman ostovoiman saavuttamiseksi Suomessa työntekijän täytyy saada 21 % suurempaa nimellispalkkaa, kuin euroalueella keskimäärin.

Kuvio 1.

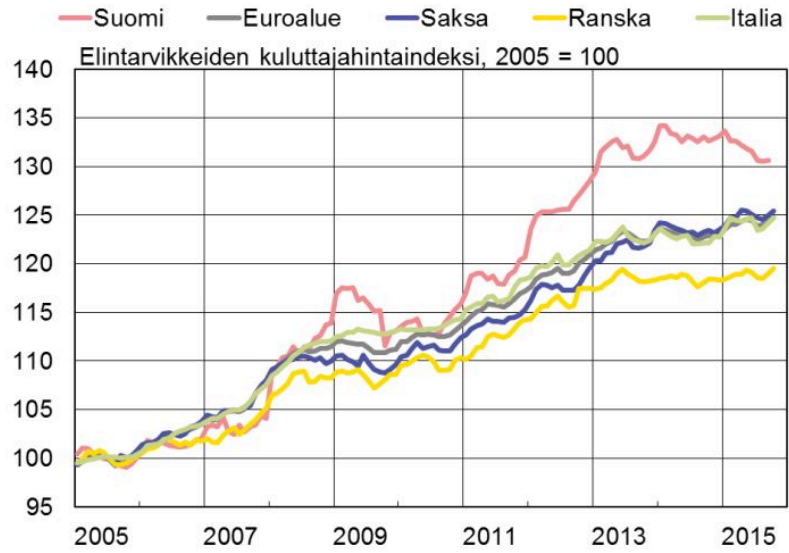

Tässä artikkelissa tarkastellaan kuluttajahintojen kehitystä hyödykeryhmittäin ja arvioidaan, miksi kuluttajahinnat ovat Suomessa kehittyneet nopeammin kuin euroalueella. Hyödykeryhmistä varsinkin palveluiden hinnat ovat kohooneet Suomessa ripeämmin kuin muualla euroalueella (kuvio 1). Palveluiden osuus yhdenmukaistetusta kuluttajahintaindeksistä on 41 %. Myös elintarvikkeiden (osuus 22 %) ja energian (8 %) kuluttajahintojen nousu on ollut meillä euroalueen vastaavaa hintakehitystä nopeampaa. Ainoastaan teollisesti valmistettujen kuluttajatuotteiden (29 %) hinnat ovat Suomessa kohooneet hitaammin kuin euroalueella (kuvio 2).

Tarkastelu osoittaa, että hintojen nousu on ollut nopeaa erityisesti hyödykkeissä, joissa työvoimakustannusten osuus on suuri. Myös välillisen verotuksen kiristyminen Suomessa viime vuosina on kiihdyttänyt inflaatiota enemmän kuin euroalueella keskimäärin (kuvio 3). Suomen korkeaa hintatasoa selitetään usein myös suljetun sektorin toimialojen vähäisellä kilpailulla. Toisaalta eräiden hyödykkeiden osalta kotimaisten hintojen nousua näyttäisivät hillinneen markkinarakenteiden muutokset, jotka ovat lisänneet kilpailua.

Kuvio 2.

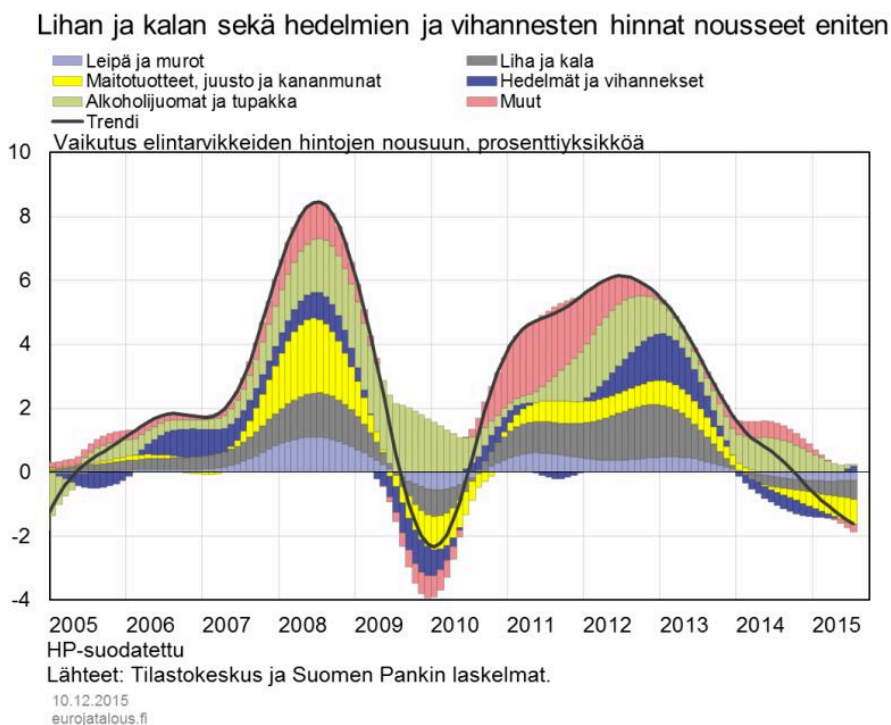
Välilliset verot selittävät elintarvikkeiden hintojen nopeaa nousua Suomessa

Lähde: Euroopan keskuspankki.

10.12.2015
eurojatalous.fi

Kuvio 3.

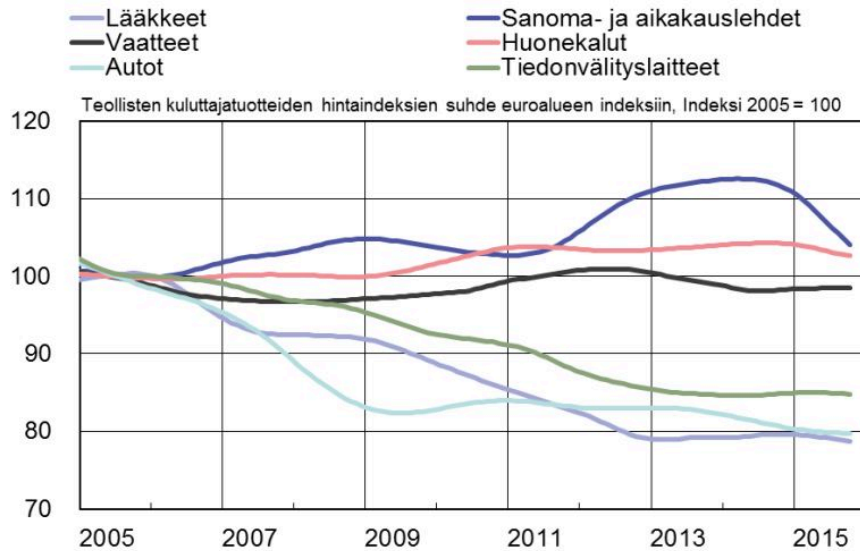
Verotus ja palkat nostaneet elintarvikkeiden hintoja

Elintarvikkeiden hinnat lähtivät Suomessa laskuun pian EU:hun liittymisen jälkeen ja alkoivat lähestyä muun Euroopan hintatasoa. Lasku jäi kuitenkin väliaikaiseksi. 2000-luvun aikana ruuan reaalihinta on alkanut uudelleen kohota, ja elintarvikkeiden hinnat ovat lähestyneet tasoa, jolla ne olivat ennen Suomen liittymistä ¹

Varsinkin vuosina 2007–2015 elintarvikkeiden hinnat ovat Suomessa keskimäärin nousseet selvästi ripeämmin kuin muualla euroalueella. Ajanjakson alkupuolella, vuosina 2007–2009, elintarvikkeiden hintakehitys oli meillä tosin hetkellisesti muun euroalueen vastaavaa kehitystä hitaampaa (kuvio 4).

Kuvio 4.

Autojen, lääkkeiden ja tietojenkäsittelylaitteiden kotimaiset hinnat ovat kehittyneet euroaluetta hitaammin

Lähde: Euroopan keskuspankki.

10.12.2015
eurojatalous.fi

Finanssikriisin alla ruuan maailmanmarkkinahinnat kohosivat voimakkaasti, mikä näkyi Suomen kuluttajahinnoissa myöhemmin kuin muualla euroalueella. Kun maailmanmarkkinahintojen nousu muissa euromaissa tyypillisesti siirtyi kuluttajahintoihin vähitellen, Suomessa se toteutettiin suurina kertakorotuksina vuoden 2008 alkupuolella. Maailmanmarkkinahintojen välittymisen eritahtisuutta selittää lähinnä se, että Suomessa teollisuuden ja kaupan välisissä hintasopimuksissa on hitaampi rytmi kuin muualla euroalueella. Lokakuussa 2009 ruuan arvonlisävero laskettiin Suomessa 17 prosentista 12 prosenttiin ja korotettiin vuotta myöhemmin 13 prosenttiin. Arvonlisäveron alentaminen siirtyi pääosin kuluttajahintoihin ja väliaikaisesti hidasti selvästi elintarvikkeiden hintakehitystä.

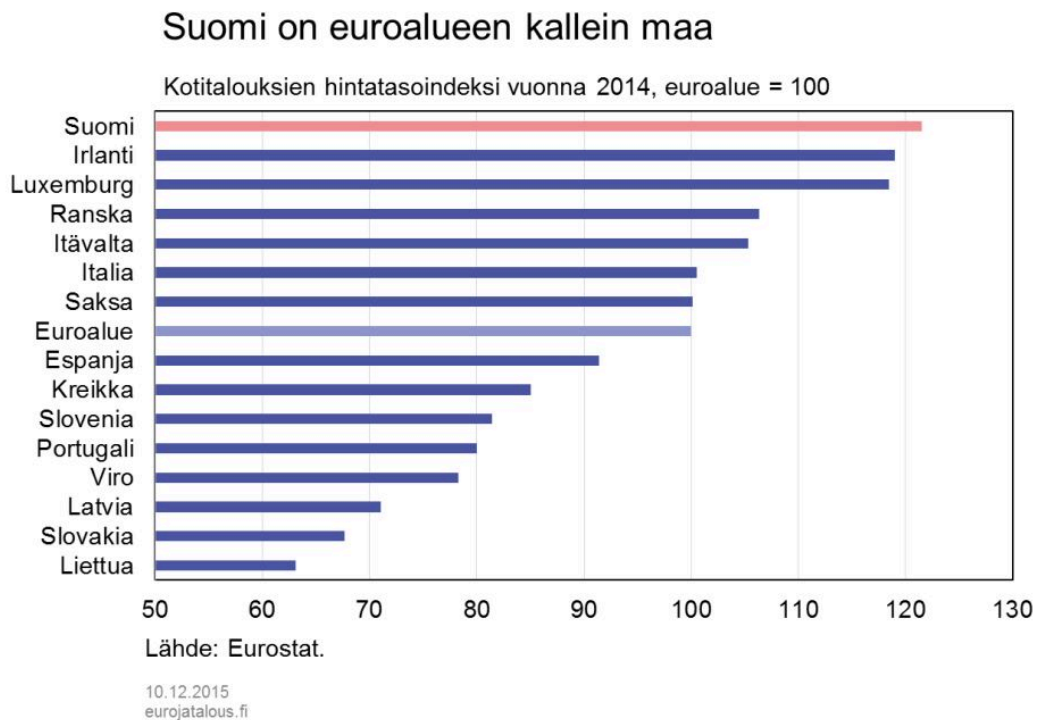
Vuodesta 2009 eteenpäin ruuan hinta on Suomessa kuitenkin kohonnut nopeammin kuin muualla euroalueella aina viime vuoteen asti, jolloin keskusliikkeiden ns. halpuutuskampanjat alkoivat näkyä elintarvikkeiden hinnoissa. Elintarvikkeiden hintakampanjoille antoi osaltaan tilaa maataloustuotteiden tuottajahintojen lasku vuoden 2014 aikana. Keskusliikkeiden oman ilmoituksen mukaan kampanjat on kuitenkin osittain rahoitettu katteista tinkimällä.

Vuosina 2010–2013 elintarvikkeiden hinnoista ovat voimakkaimmin nousseet lihan ja kalan sekä hedelmien ja vihannesten hinnat (kuvio 5). Alkoholijuomien ja tupakan hinnat ovat nousseet ripeämmin kuin muualla euroalueella alkoholi- ja tupakkaverojen korotusten vuoksi, ja

virvoitusjuomaveron käyttöönotto nosti merkittävästi alkoholittomien juomien hintoja. Kaiken kaikkiaan veromuutosten nettovaikutus elintarvikkeiden hintoihin vuosina 2009–2015 on ollut noin 8 %.

Veromuutosten lisäksi eroa ruuan hinnan nousussa selittää Suomen nopeampi palkkojen kehitys muuhun euroalueeseen verrattuna. Lisäksi on viitteitä, että elintarvikkeiden tuotantoketjun osien – tuottajien, teollisuuden ja kaupan – katteet ovat olleet suurenemassa. Pellervon taloustutkimuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteisprojektissa tarkasteltiin tuottajien, teollisuuden ja kaupan katteiden kehitystä lihan, viljatuotteiden sekä vihannesten ja hedelmien tuotantoketjuissa. Tulosten mukaan varsinkin kaupan osuus elintarvikkeiden myynnin rahavirroista on kasvanut merkittävästi vuosina 2008–2012.² Kaupan alan neuvotteluvoimaa tuotantoketjun sisällä selittää kaupan keskittyneisyys. Vuonna 2014 S-ryhmän ja K-ryhmän yhteenlaskettu markkinaosuus päivittäistavarakaupan kokonaismyynnistä oli lähes 80 %.

Kuvio 5.

Energian hintaetu euroalueeseen menetetty

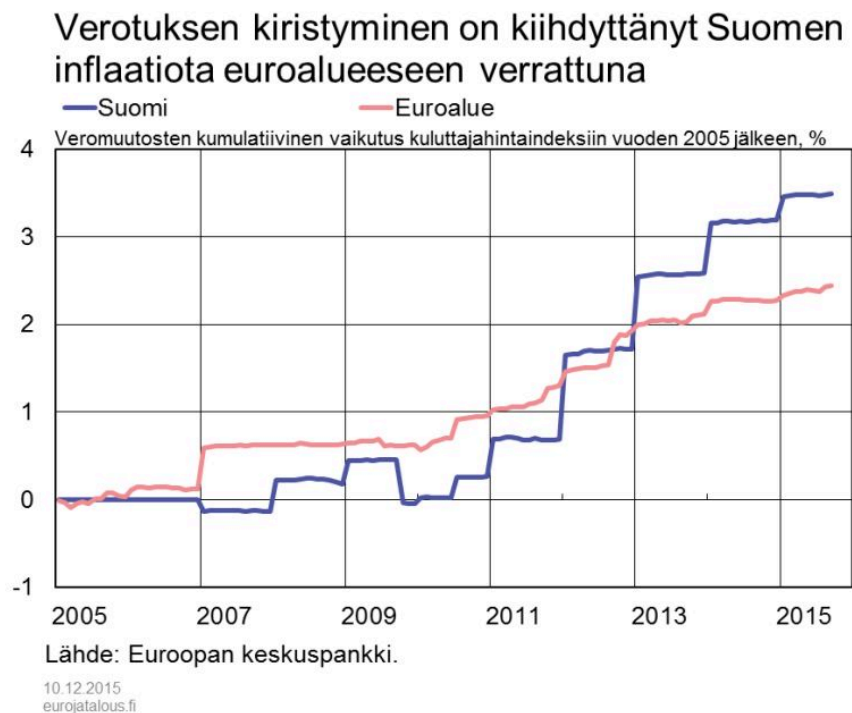
Energian kuluttajahintojen nousu on 2000-luvulla ollut sekä Suomessa että euroalueella nopeampaa kuin inflaatio. 2000-luvun ensimmäisinä vuosina energian hinnan nousuvauhti oli

hitaampaa Suomessa kuin euroalueella. Vuosina 2000–2007 energian hinta nousi Suomessa 37 % ja euroalueella 47 %.

Vuoden 2007 jälkeen kotimaiset energian hinnat ovat nousseet ripeämmin kuin euroalueen hinnat, ja vuosituhannen alussa Suomen hintaetu on kuroutunut umpeen. Energian hinnan nopeamman nousun taustalla on pääasiassa energiaverotuksen kiristyminen. Vuoden 2007 jälkeen veronkorotusten vaikutus energian hintaan on ollut Suomessa 15 % ja euroalueella 6 %.

Kesäkuussa 2014 raakaöljyn maailmanmarkkinahinnat lähtivät rajuun laskuun, ja tammikuuhun 2015 mennessä Brent-laadun eurohinta oli puolittunut (kuvio 6). Kesäkuun 2014 jälkeen polttoaineiden kuluttajahinnat ovat laskeneet euroalueella 28 % ja Suomessa 21 %. Polttoaineiden kuluttajahinnoissa lasku on ollut maailmanmarkkinahintaa lievempi, sillä kuluttajahinnoissa näkyvät lisäksi valmiste- ja arvonlisäverot sekä mm. huoltoasemien ja öljynjalostuksen katteet.

Kuvio 6.

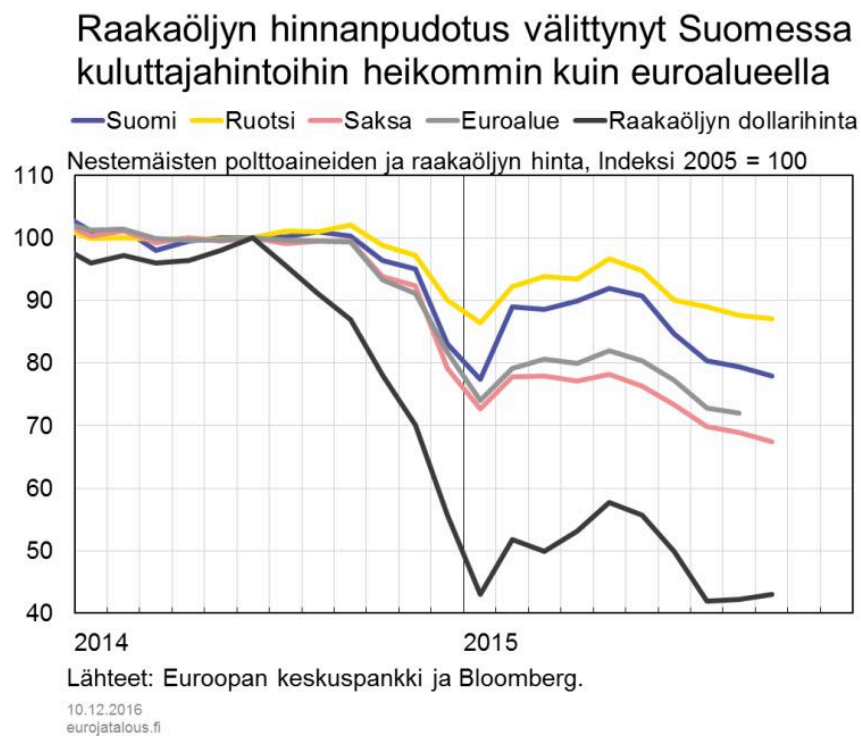

Verotus selittää vain pienen osan maiden välisistä eroista öljyn hintasokin välittymisessä kuluttajahintoihin, sillä polttoaineiden verotusta on EU-maissa yhdenmukaistettu. Vanhoissa jäsenmaissa verojen osuus bensiinin ja dieselin kuluttajahinnoista on noin kaksi kolmasosaa, ja maiden väliset erot verokannoissa ovat vain muutamia prosenttiyksikköjä.

Teollisuustuotteiden hintakehitys Suomessa hitaampaa kuin euroalueella

Energiaa lukuun ottamatta teollisesti valmistettujen kuluttajatuotteiden hinnat ovat Suomessa kohonneet hitaammin kuin euroalueella. Teollisuustuotteiden (pl. energia) hinnat ovat nousseet 2000-luvun alun jälkeen Suomessa vain prosenttia, kun ne euroalueella ovat kohonneet 11 %. Suomessa erityisesti lääkkeiden, autojen ja elektroniikan hintakehitys on ollut vaimeampaa. Toisaalta vaatteiden, huonekalujen ja kalusteiden, sanoma- ja aikakauslehtien sekä kodinkoneiden hinnat ovat kehittyneet pääosin samansuuntaisesti Suomessa ja euroalueella (kuvio 7).

Kuvio 7.

Lääkemarkkinoita säädelään tarkasti, ja julkisin varoin korvattava osuus reseptilääkkeistä on suuri, joten politiikkamuutokset vaikuttavat lääkkeiden hintoihin merkittävästi. Lääkemarkkinoilla on 2000-luvulla toteutettu uudistuksia, jotka osaltaan selittävät edullista hintakehitystä verrattuna euroalueeseen. Suomessa otettiin huhtikuussa 2003 käyttöön lääkevaihtojärjestelmä, jossa apteekki vaihtaa lääkärin määräämän lääkkeen edullisempaan samaa lääkeainetta sisältävään valmisteeseen, mikäli lääkäri tai asiakas ei sitä erikseen kiellä. Vuonna 2009 käytäntöä täydennettiin lääkkeiden viitehintajärjestelmällä, jossa Kela myöntää reseptilääkkeistä enintään viitehinnan suuruisen korvauksen. Vuoden 2005 jälkeen lääkkeiden hinnat ovat laskeneet noin

15 %.

Myös autojen hintojen kehitystä selittävät suurelta osin tehdyt veromuutokset. Hintoja ovat laskeneet 2000-luvulla yleistynyt käytettyjen autojen maahantuonti ja autojen nettikauppa, jotka ovat lisänneet hintakilpailua. Vuonna 2003 maahantuotavien henkilöautojen verotusta kevennettiin, minkä jälkeen käytettyjen autojen tuonti lisääntyi valtavasti. Ajoneuvoista ensimmäisen rekisteröinnin yhteydessä maksettava autovero muutettiin vuonna 2008 päästöperustaiseksi, jolloin verotuksen painopistettä siirrettiin auton hankinnasta auton käyttöön. Vuoden 2009 jälkeen arvonlisäveroa ei enää ole kannettu autoveron osalta, mikä alensi hintoja entisestään.³ Auton käytöstä vuosittain kannettava ajoneuvovero sisältyy kansalliseen kuluttajahintaindeksiin mutta ei yhdenmukaistettuun kuluttajahintaindeksiin, jota tässä tarkastellaan.

Elektroniikan kuluttajahinnat ovat laskeneet kauttaaltaan hyvin nopeasti. Hintojen lasku kuvastaa suurelta osin elektroniikan laadun nopeaa paranemista, joka näkyy hintaindeksin laskuna. Elektroniikan kotimaiset hinnat ovat laskeneet euroalueen hintoja nopeammin, mikä johtunee osittain eri euromaiden laadunkorjausmenetelmien eroavaisuuksista. Hintojen ripeää laskua selittävät myös nettikaupan yleistyminen ja hintojen vertailun helpottuminen, joka on lisännyt hintakilpailua.

Kokonaisuudessaan suorat veroaikutukset eivät selitä, miksi teollisuustuotteiden hintojen nousu on Suomessa ollut hitaampaa kuin euroalueella, sillä yksittäisten hyödykeverojen huojennusten vastapainoksi monia verokantoja on myös korotettu. Arvonlisäverokannan yleisten korotusten lisäksi esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehtiin alettiin soveltaa vuoden 2012 jälkeen 9 prosentin arvonlisäveroa. Vuoden 2005 jälkeen veronkorotukset ovat kokonaisuudessaan nostaneet teollisuustuotteiden kuluttajahintoja noin 2 %.

Vuokrat nostavat palveluiden hintoja

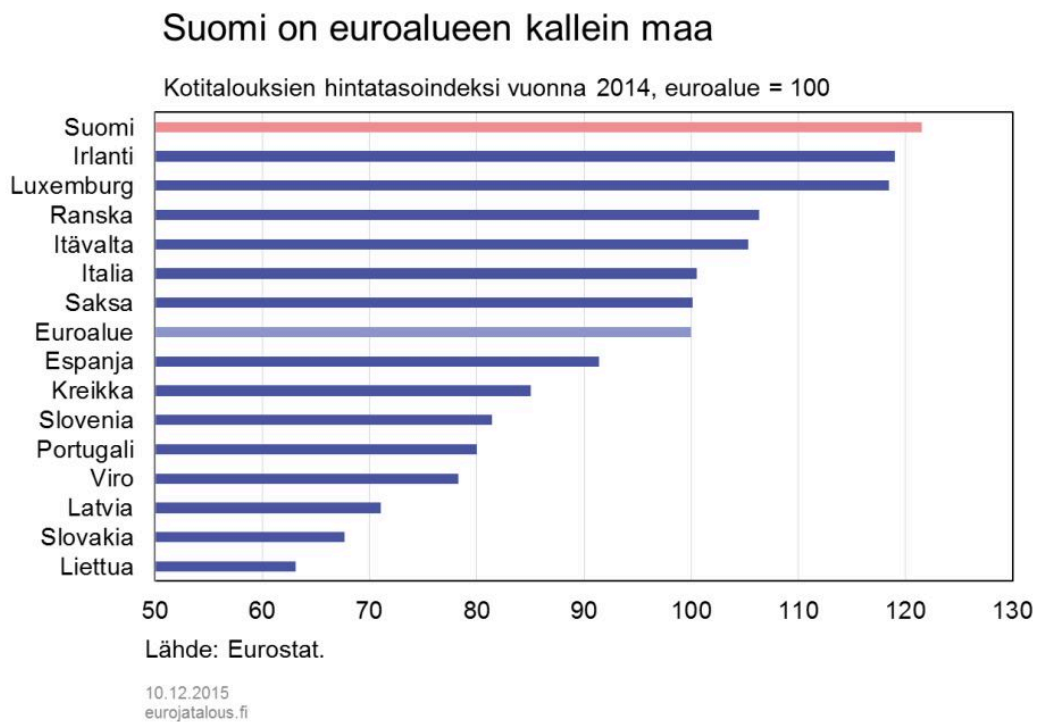
Palveluiden hintojen nopeaa nousua selittää varsinkin asuntojen vuokrien ripeä kohoaminen. Vuokrat ovat vuosina 2007–2015 nousseet Suomessa keskimäärin 3,2 % vuodessa, ja niiden osuus palveluista on noin 30 %. Muualla euroalueella vuokrien nousu jäi 1,6 prosenttiin. Vuokrien lisäksi myös muut asumiskustannukset, mukaan lukien asuntojen hinnat, ovat nousseet Suomessa vauhdikkaammin kuin muualla euroalueella. Myös liikeilojen vuokrat kipusivat ripeästi ylöspäin varsinkin taantuman alkuvuosina.

Asumisen lisäksi myös mm. ravintolapalveluiden sekä muiden palveluiden hinnat ovat nousseet nopeasti. Näissä palveluissa hintojen nousu kuvastaa mm. Suomen reippaampaa palkkakehitystä muuhun euroalueeseen verrattuna.

Palvelut muodostavat merkittävän osan yritysten ja julkisen sektorin välituotekäytöstä. Kun tarkastellaan eri palveluiden merkitystä palveluiden tuottajahintojen kohoamisen kannalta (kuvio 8), ammatillisten, teknisten ja tieteellisten palveluiden sekä logistiikkapalveluiden merkitys tuottajahintojen nousuvauhdissa on suuri. Erityisesti yritysjohdon konsulttipalveluiden hinnat näyttävät nousseen nopeasti. Logistiikkapalveluiden hinta on seurailut öljyn hintavaiheluita, ja sen vaikutus onkin muuttunut jo negatiiviseksi. Ammatillisten ym. palveluiden osuus tuottajahintojen noususta pieneni merkittävästi taantumana aikana. Taantumana myötä kiinteistöalan sekä hallinto- ja tukipalveluiden hintojen merkitys palveluiden tuottajahintojen nousun kannalta on sen sijaan korostunut.

Palveluiden hintakehitystä Suomessa on tarkasteltu yksityiskohtaisesti kesäkuussa 2015 ilmestyneessä artikkelissa [Palveluiden hintojen nousu on tehnyt Suomesta kalliin maan](#).

Kuvio 8.

Lähteet:

Peltoniemi, A. – Arovuori, K. – Karikallio, H. – Niemi, J. – Pyykkönen, P. (2014a) Viljasektorin hintarakenteet. PTT työpapereita 166.

Peltoniemi, A. – Arovuori, K. – Niemi, J. – Pyykkönen, P. (2014b) Lihasektorin hintarakenteet. PTT

työpapereita 160.

Peltoniemi, A. – Arovuori, K. – Niemi, J. – Pyykkönen, P. (2015) Maitosektorin hintarakenteet. Kuluttajatutkimuskeskus 2015:1. Helsingin yliopisto. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 2015.

Tilastokeskus (2014) Miten menetimme edullisemmän ruuan? Tieto & Trendit. Ks. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/67/>.

VTV (2009) Autoverotus. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 195/2009.

Viitteet

1. EU:hun.Tilastokeskus (2014). †
2. Peltoniemi ym. (2014a), (2014b) ja (2015). †
3. VTV (2009). †

Asiasanat

euroalue, kuluttajahinnat, kustannuskilpailukyky, Suomi